

УДК 347.77:007:004.738.5

Олена Вікторівна ПІХУРЕЦЬ,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7512-951X>

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН, ПОВ'ЯЗАНИХ З ТЕХНОЛОГІЯМИ «ХМАРНИХ ОБЧИСЛЕНЬ»

В останній час у провідних країнах Європи більш активно і значним колом суб'єктів використовуються похідні від Grid-технології: технології хмарних обчислень (cloud computing), «розумних» електричних мереж (Smart Grid), Інтернет речей (IoT), обробки «великих даних» (Big Data), тощо. Саме зазначені технології розглядаються Європейський Союз як ключові технології сучасності, що створюють інфраструктуру для розвитку економіки керування даними. Проте саме технології хмарних обчислень (cloud computing) приділено особливу увагу, як стратегічної перспективи розвитку ІТ-сфери, що мають помітний вплив на інші важливі сфери життя людини та суспільства в цілому.

ЄС розпочав інтенсивну роботу з модернізації нормативної бази в ІТ-сфері щодо технології хмарних обчислень (cloud computing). 27.09.2012 Європейська комісія представила Стратегію розвитку хмарних обчислень [1], яка має назву Остаточне повідомлення Європейської комісії Європейському парламенту, Раді Європи, Європейському економічному та соціальному комітету та Комітету регіонів ЄС «Вивільнення потенціалу хмарних обчислень в Європі» [2]. Розділом 3.2 Стратегії окреслено завдання, щодо оновлення стандартів в ІТ-сфері; сертифікації надійних провайдерів хмарних технологій; безпечних та справедливих умов договору; створення Європейського хмарного партнерства для впровадження інновацій та їх розвитку в державному секторі [3]. В звіті Керівної ради [4] від 18.03.2014 обґрунтовується концепція створення Європейського хмарного партнерства, як основи для вимог щодо найкращої практики хмарних технологій, пов'язуючи їх з застосуванням на практиці.

Відомі представники ІТ-сфери: Amazon, Microsoft, Google, Yahoo, EMC, Oracle, IBM, тощо вже давно оцінили переваги технології хмарних обчислень (cloud computing) та активно використовують їх, і, відповідно, пропонують великий вибір хмарних послуг та інструментів. Проте з популярністю технології хмарних обчислень (cloud computing) не кореспондується їх відповідне нормативно-правове регулювання, що ускладнює відносини у цій сфері та впливає на зростання правопорушень у сфері права інтелектуальної власності.

Технології хмарних обчислень (cloud computing) надають користувачам можливість отримати віддалений динамічний і стабільний доступ до виділеного комплексу ресурсів (обчислювальних ресурсів, програмного забезпечення і сховищ даних, операційних систем або інфраструктури) через мережу Інтернет.

Зазначені ресурси розміщені на віддалених серверах правоволодільця і можуть бути оперативно надані або відкликані з незначними витратами та зверненням до провайдера. Всі дії з виділеним комплексом ресурсів здійснюються в «хмарі», де «хмара» це складна інфраструктура, що приховує технічні деталі її функціонування від користувача, якому важливий не процес, а результат.

Технології хмарних обчислень (cloud computing) мають певні переваги: швидкість, економічність, інтегрованість, еластичність, універсальність доступу. Так, за їх допомогою можна легко отримати доступ до виділених ресурсів та керувати ними залежно від завдань (для тимчасового проекту або зниження витрат). Технології хмарних обчислень (cloud computing) доступні та зручні для користувача і у фінансовому сенсі (платити потрібно за спожиті обчислювальні потужності (pay as you go) або за час доступу до виділених ресурсів). Для того щоб скористатися всіма можливостями технологій, користувачеві потрібно мати доступ до мережі Інтернет і мобільний пристрій.

Разом з тим, нормативно-правове регулювання відносин щодо технологій хмарних обчислень (cloud computing) значно відстає від динаміки розвитку ІТ-сфери не лише в Україні, а й в усьому світі. Слід відзначити відсутність спеціального правового регулювання функціонування та використання технологій хмарних обчислень (cloud computing) у різних напрямках інформатизації суспільства та держави. Норми існуючого загального законодавства не адаптовані до сучасних реалій та переважно є неефективними. Відзначимо і повну відсутність судової практики в Україні щодо врегулювання конфліктів інтересів користувачів та постачальника (провайдера) технологій хмарних обчислень (cloud computing).

В Україні використання технологій хмарних обчислень (cloud computing) регулюється загальними нормами діючого законодавства в сфері інформаційних відносин і загальними положеннями цивільного права. В свою чергу, у Верховній Раді України 24.03.2016 за № 4302 зареєстровано проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обробки інформації в системах хмарних обчислень», який має виправити ситуацію із використанням технологій хмарних обчислень (cloud computing). Проте на сьогодні законопроект досі не прийнято.

У багатьох випадках законодавча невизначеність щодо технологій хмарних обчислень (cloud computing) призводить до негативних наслідків. Залишаються нез'ясованими питання щодо визначення основних проблем і при міжнародному регулюванні відносин з хмарних технологій, пріоритетності та основних шляхів їх вирішення. Так, відкритим є питання стосовно законодавства якої саме країни варто застосовувати при регулюванні відносини щодо надання доступу з використання технологій хмарних обчислень (cloud computing), діяльності провайдерів у цій сфері, зберігання та забезпечення захисту приватних даних користувачів, відповідальності сторін тощо.

Складне питання і щодо розподілу відповідальності між великою кількістю суб'єктів, що перебувають в умовах невизначеності та під різними юрисдикціями, коли невідомо хто, де, за що буде нести відповідальність, і за яким

законодавством. Проблеми виникають і на стадії подачі позову, не зрозуміло в якій країні і до якого суду може бути поданий позов. Проте можна застосувати такі підходи:

за місцезнаходженням відповідача, при цьому проблемою залишається встановлення точного місцезнаходження відповідача (це має бути місце діяльності відповідача, чи місцезнаходження сервера, де зберігаються/обробляються дані користувача);

за місцезнаходженням майна (дата-центру) відповідача. Проте виникає додаткове питання щодо наявності використання та розміщення декількох серверів в різних країнах. У 2009 р. корпорація Google отримала патент на дата-центр морського базування з розміщенням на судні з перебуванням в нейтральних водах (наразі їх декілька). Таким чином цей об'єкт взагалі виведено за межі юрисдикції будь-якої держави світу [5];

за місцем заподіяння шкоди або вчинення порушення;

в будь-якій державі де доступна інформація, що завдає шкоди;

за місцезнаходження позивача при заподіянні йому шкоди);

за місцем, звідки може бути здійснено доступ до технологій хмарних обчислень (cloud computing). Визначення юрисдикції при вирішенні зазначених спорів, залишається складним та практично не визначеним. При цьому, якщо розглядати таку діяльність як таку, що відноситься до надання послуг споживачам, то до уваги слід також приймати питання захисту і їх прав.

Варто відмітити і сумнівну гарантію дотримання конфіденційності та безпеки даних, які обробляються та захищаються за допомогою технологій хмарних обчислень (cloud computing). Користувач передає контроль над власними даними провайдеру. І, відповідно, стає залежним від останнього та згодом може взагалі втратити контроль над такою інформацією. Цілком існує ймовірність, при розміщенні та зберіганні на серверах провайдера, того, що дані можуть бути пошкоджені, викрадені або зовсім знищені. Особливо, якщо згадати низку шпигунських скандалів з главами уряду, та витоком приватної інформації відомих публічних осіб або відомостей, що складають комерційну таємницю світових корпорацій.

Зазвичай повної та достовірної інформації щодо особи провайдера та його діяльності користувачі не мають, тому існує і така вірогідність, що провайдери або їх партнери можуть використовувати приватні дані у своїх інтересах без повідомлення про це володільця та його згоди. Враховуючи те, що локальні (національні) контролюючі органи з захисту персональних даних фактично не мають можливості нагляду за процесом обробки даних провайдерами хмарних технологій в мережі Інтернет. Найчастіше дата-центри провайдерів хмарних технологій розміщені в офшорних юрисдикціях чи в зоні з певною географічною особливістю, чи у країнах з недосконалим законодавством у сфері захисту персональних даних

Зважаючи на те, що вітчизняне законодавство не встигає за ІТ, відносини між провайдером хмарних технологій та їх користувачами регулюються

переважно на договірних засадах. Разом з тим, зростає і кількість договорів спрямованих на використання технологій хмарних обчислень (cloud computing). Проте єдиного розуміння серед науковців та в законодавстві різних країн щодо правової природи договорів в сфері технологій хмарних обчислень (cloud computing) не існує. У зв'язку, з чим ні в судовій практиці, ні в доктрині не вироблено єдиного підходу щодо даного питання.

Серед можливих варіантів кваліфікації договорів в даній сфері, можна виділити наступні: договір найму (оренди), ліцензійний договір, договір надання послуг, змішаний договір, непоіменований договір. Зокрема, є позиція, що використання технологій хмарних обчислень (cloud computing) це частина предмету ліцензійного договору, інші стверджують, що має місце непоіменований чи змішаний договір. Як наслідок, законодавча невизначеність щодо врегулювання зазначених відносин призвели до паралельного існування декількох видів договорів між провайдером і користувачем. Велика кількість провайдерів є іноземними компаніями, які з'являються на українському ринку з уже усталеними підходами у сфері надання доступу до технологій хмарних обчислень (cloud computing), але зазвичай такі підходи складно адаптувати до українських правових умов. У результаті в обороті виникають договірні конструкції, що опосередковують використання технологій хмарних обчислень (cloud computing) користувачами, юридична природа яких потребує ретельного правового аналізу.

Як правило, береться договір, складений для подібних відносин іноземними правниками, і перекладається на українську мову. Якщо регулювання питань, що стосуються загальних положень щодо договорів, в Україні й інших країнах більш-менш схожі, то в інших сферах, охоплених договором (наприклад, щодо відповідальності сторін, предмету договору, визначення термінології), відмінності можуть бути істотними. Використовувати іноземний досвід не тільки можна, але й потрібно. Однак не можна обмежуватися лише перекладом з однієї мови на іншу. У кожному випадку потрібно застосовувати індивідуальний підхід, щоб знайти найкращу договірну форму для сторін цих відносин.

Розвиток технологій хмарних обчислень (cloud computing) і IT-сфери в цілому значно випереджає їх нормативно-правове забезпечення. Якщо Україна прагне залишатись активним учасником відносин у цій сфері все ж таки варто адаптувати національне законодавство.

Список бібліографічних посилань

1. European Cloud Strategy 2012 // European Commission : сайт. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/european-cloud-computing-strategy> (дата звернення: 05.04.2019).
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions : Towards a thriving data-driven economy : COM (2014) 442 final of 2 July 2014 / European Commission. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0442> (дата звернення: 05.04.2019).

3. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions : Unleashing the Potential of Cloud Computing in Europe : COM (2012) 529 final of 27 September 2012 / European Commission. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0529:FIN:EN:PDF> (дата звернення: 05.04.2019).

4. Establishing a Trusted Cloud Europe: A policy vision document by the Steering Board of the European Cloud Partnership : final report, prep. for the European Commission, DG Communication Networks, Content & Technology on 18 March 2014. URL: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=4935 (дата звернення: 05.04.2019).

5. Внутрі Інтернета. Як виглядають дата-центри Google // Fishki.net : сайт. URL: <http://fishki.net/1302522-vnutri-interneta-kak-vygljadjat-data-centry-google.html> (дата звернення: 05.04.2019).

Одержано 10.04.2019

УДК 347.61

Оксана Михайлівна ПОНОМАРЕНКО,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,

господарського та трудового права

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6394-1834>

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ВИМОГ ДО СТОРІН АЛІМЕНТНОГО ДОГОВОРУ

Аліментний договір за своєю суттю є двостороннім правочином, при укладенні якого, відповідно до ч. 4 ст. 202 ЦК, обов'язковими є узгоджені дії двох сторін. Не викликає сумнівів той факт, що дослідження аліментного договору не може бути проведене без вивчення його суб'єктного складу. Суб'єкт є ключовою фігурою в будь-яких правовідносинах, але особливу значимість цей елемент набуває у сфері договірної регулювання, оскільки чітко сформульовані, науково обґрунтовані вимоги до сторін договору, які імперативно закріплені в законодавстві, є гарантією ефективності договірної регулювання. На жаль, чинне законодавство щодо нормативного регулювання аліментних договорів не є удосконаленим, що породжує багато проблем у правозастосовній практиці. Ці проблеми пов'язані з неможливістю надати однозначні відповіді на низку питань, що виникають у практичній діяльності. До найбільш поширених питань, що зустрічаються при укладанні аліментного договору, належать такі. По-перше, хто має право на укладення аліментного договору? По-друге, чи допускається укладання аліментного договору через представника? По-третє, чи має право дитина і з якого віку самостійно укласти аліментний договір? По-четверте, чи потрібний дозвіл органів опіки та піклування для укладання аліментного